

anys sense aparèixer, tot i que encara es desconeixen les bases de la seva continuïtat. La periodicitat, la forma de selecció dels treballs a publicar o el seu assessorament científic són aspectes encara per definir, sense els quals la col·lecció està lluny de consolidar-se o, encara molt pitjor, podria desvirtuar-se. L'aparició del número 5 és, en qualsevol cas, un signe que aquest patrimoni cultural que representa per a la ciutat la col·lecció *Estudis* no es vol deixar perdre, i això ja és positiu.

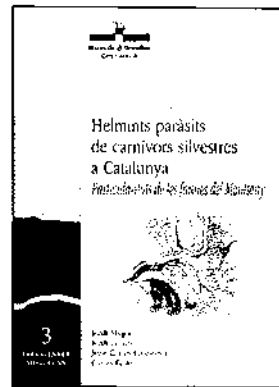
L'altre motiu de satisfacció és, naturalment, la publicació d'un estudi d'un indubtable interès per a la nostra història local com és el que té com a objectiu —en paraules del propi autor— «donar a conèixer la realitat que envolta el naixement de l'excursionisme institucionalitzat a la nostra ciutat» (pàg. 11). Francesc Roma reuneix dues condicions que el fan especialment idoni per emprendre aquest projecte: la seva formació d'historiador i la circumstància d'ésser un apassionat excursionista ell mateix. Però no sols això, l'autor és també un estudiós del fet excursionista a Catalunya, com ho prova la seva biografia de l'excursionista Francesc Pujol i Algueró, apareguda també recentment (Publicacions Abadia de Montserrat, juny 1994).

El seu estudi de l'excursionisme a Granollers segueix una exposició cronològica, dividida en tres parts ben diferenciades, tot i que les dues primeres no es poden entendre més que com els precedents de l'Agrupació Excursionista de Granollers (AEG), desenvolupada a la tercera part, i la fundació de la qual, l'any 1928, va suposar —sense cap mena de dubte— la veritable institucionalització de l'excursionisme a la nostra ciutat. De la primera època és interessant observar com l'élite intel·lectual granollerina (els germans Maspons i Labrós, Dionís Puig, Vidal i Jumbert, Maspons i Camarasa,...) forma part d'aquest «excursionisme delegat», fet que confirma que l'excursionisme era aleshores —com molt bé diu l'autor— molt més que un esport o una forma d'oci, encara que és menys convincent quan el defineix com «un moviment regeneracionista» (pàg. 118) orientat a «buscar un nou tipus d'ésser humà» (pàg. 123). De fet, és molt poc el que coneixem d'aquestes primeres manifestacions de l'excursionisme a Granollers, malgrat que sembla indubtable que va tenir un valor cultural i científic important. N'és un bon exemple la intervenció dels excursionistes de l'ACEC —amb l'arquitecte Antoni Gaudí entre ells— en la restauració de l'església gòtica de Granollers l'any 1879, episodi força desconegut que se'n descriu amb tot luxe de detalls.

Aquest constituïria també el principal valor de l'AEG en els seus orígens, tal com ens avança l'autor amb el títol de la tercera part de l'estudi («L'excursionisme científic»). D'aquesta primera etapa de l'AEG —«florida com potser cap d'altra per a l'excursionisme vallesà» (pàg. 87)— podem conèixer millor les seves activitats a través, principalment, del seu *Butlletí* (1931-36), publicació que és un bon reflex de la més que notable activitat cultural i científica. Tanmateix s'haurien pogut completar les informacions de la premsa local amb el recurs de la memòria oral, i això segurament

hauria evitat les extrapolacions que l'autor es veu obligat a fer per bastir-ne una interpretació global a les conclusions finals. Així, per exemple, acabem coneixent millor els autors dels articles del *Butlletí* que els dirigents de l'AEG, i l'estudi de l'entitat com a grup social a un nivell merament estadístic es revela poc fructífer. En qualsevol cas, aquest recurs serà imprescindible quan es vulgui continuar la història de l'AEG després de la guerra civil, objectiu encomiable per al qual cal animar l'autor d'aquesta primera entrega.

Jordi Planas i Maresma

HELMINTS PARÀSITS DE CARNÍVORS SILVESTRES A CATALUNYA. PARTICULARITATS DE LES FAUNES DEL MONTSENY

Jordi Miquel, Jordi Torres, Joan Carles Casanova i Carles Feliu

Treballs del MDG-CCNN núm. 3, Museu de Granollers, Granollers 1994, 166 pàg.

Fa tan sols cinc anys era inútil cercar informació sobre la fauna d'helmints paràsits dels carnívors salvatges de Catalunya. Actualment la quantitat d'informació existent supera qualsevol previsió. Aquest fet queda palès en el llibre editat pel MDG-CCNN i realitzat per l'equip de parasitòlegs (helmintòlegs) del Departament de Parasitologia de la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona, dirigit pel Dr. Carles Feliu. Els estudis d'helmints paràsits de mamífers de vida lliure van començar, ara fa 20 anys, en aquest Departament. Al principi el centre d'atenció el constituïren els petits mamífers (insectívors i rosegadors). L'any 1989, Carles Feliu, dotat d'un gran bagatge de coneixements sobre aquests paràsits als petits mamífers, inicià la línia de recerca destinada a l'estudi dels helmints dels grans mamífers (carnívors i artiodàctils) a la Península Ibèrica, aglutinant al seu voltant un equip d'investigadors entusiastes i amb ganes de treballar. Un dels resultats obtinguts és el llibre que comentem.

El llibre circumscriu l'àrea d'estudi a Catalunya i als representants de l'ordre dels carnívors, posant especial

èmfasi en la fauna del Massís del Montseny. Les espècies d'hostes estudiades són: la guineu (*Vulpes vulpes*), el toixó (*Meles meles*), la mostela (*Mustela nivalis*), el visó americà (*Mustela vison*), la fagina (*Martes foina*), el gat fer (*Felis silvestris*) i el gat mesquer (*Genetta genetta*). Una idea de l'esforç realitzat és el nombre d'hostes analitzat, 597, dels que 351 ho són del Montseny. L'estudi d'aquest material ha posat al descobert l'existència de 49 espècies d'helminths paràsits de carnívors de vida lliure a Catalunya.

El llibre consta de cinc capítols que van introduint el lector en el món dels helminths paràsits de carnívors, tot repassant les tècniques habituals d'estudi, les característiques morfològiques i biològiques dels paràsits, i les particularitats de les faunes vermicíades dels diferents grups d'hostes estudiats, per acabar amb unes consideracions faunístiques, bioecològiques i sanitàries de les espècies paràsits trobades. El conjunt del llibre es correpon al d'un tractat sobre la fauna d'helminths en el que qualsevol persona interessada en el tema pot trobar els diferents aspectes que fan referència a l'estudi de la fauna dels helminths paràsits de carnívors.

El llibre comença amb una curta introducció en la que es fa un breu repàs històric dels orígens dels estudis helmintològics en mamífers a Catalunya, amb una referència sobre els dels helminths de carnívors a Europa. També es comenta l'interès que tenen els carnívors com a hostes dins el binomi hoste-paràsit.

El capítol 2 està dedicat a la metodologia. Comença amb dos apartats dedicats als hostes, en els quals s'indiquen les espècies de carnívors estudiades i l'origen detallat de tots els hostes analitzats. Seguidament es passa a un dels apartats més interessants del llibre, que és el dedicat a les tècniques d'estudi en helmintologia. S'exposa el mètode d'extracció i tractament dels helminths, la seva conservació, tinció, diferenciació i muntatge per tal d'obtenir preparacions definitives dels paràsits, com a processos necessaris per poder procedir a la seva determinació específica.

El tercer capítol està dedicat a les espècies d'helminths. Constitueix la part faunística del llibre. Per a la seva exposició s'ha triat el model de fitxa. Per a cada una de les 49 espècies estudiades es donen les dades referents a la posició sistemàtica actual, hostes parasitats a l'estudi, microhàbitat de parasitació, caràcters morfològics i morfomètrics més remarcables, corologia i especificitat, i dades sobre el seu cicle biològic. Tot això amb la relació de la bibliografia més rellevant de cada espècie en cada un dels aspectes esmentats. La quantitat d'informació recollida en aquest capítol fa que sigui de lectura imprescindible, tant pels interessats en iniciar estudis helmintològics com pels que vulguin aprofundir en l'estudi concret dels helminths de carnívors. Revisats tots els aspectes biològics que fan referència als paràsits i, que de fet constitueixen la part més important del llibre, es dedica un capítol 4 a exposar, en forma de diagrames, els espectres vermicíades de cada una de les espècies d'hoste estudiades. En aquest cas les dades es diferencien entre els representants del grup dels *Canoi-*

dea (cànids i mustèlids) dels dels *Feloidea* (fèlids i vivèrrids).

El llibre segueix amb un capítol 5è., de síntesi, en el que s'exposa de manera conjuminada els aspectes faunístics i ecològics del conjunt de la fauna helmintològica dels carnívors estudiats. El tractament del capítol és a nivell de famílies dels hostes, atès que l'especificitat dels paràsits de carnívors està sovint relacionada filogenèticament. Aquest capítol 5è. s'acaba amb uns comentaris sobre les repercussions de caire sanitari de la fauna d'helminths dels carnívors envers l'home i els animals domèstics.

El llibre acaba amb un capítol dedicat a la bibliografia més rellevant sobre el tema. Tot el text ve enriquit per un suport iconogràfic de gran vàlua a l'hora de conèixer les espècies esmentades en el llibre, tant pel que fa als hostes com als paràsits. Cal destacar les fotografies, tant de microscopia òptica com d'escombratge, que acaben de donar-li la categoria de manual, ja que permet visualitzar les parts més rellevants de moltes de les espècies citades en el text.

No hi ha dubte que ens trobem davant d'un llibre d'alt nivell científic, útil tant pels estudiants interessats en introduir-se en el món dels helminths com pels professionals ja avesats en el tema. Simplement cal acabar agraïnt al MDG-CCNN la iniciativa de publicar aquest llibre amb una temàtica tan concreta i fer palesa la cura amb què s'ha realitzat l'edició.

Joaquim Gasólbex Noguera

Dep. de Biologia Animal, Fac. de Biologia, UB.

HISTÒRIA MEDIEVAL, MODERNA I CONTEMPORÀNIA DEL VALLÈS ORIENTAL

Virtuts Angulo, Carme Barbany, Imma Buixadera, Rosa García, Joan Garriga, Elisabet Ibañez i Jordi Planas

Ed. Raurich. Sant Cugat del Vallès, 1994

Resultat del premi mil·lenari de Catalunya, que va atorgar la delegació de Granollers d'Òmnium Cultural,